

Niels Gertsen - Han Herreds første friskolelærer

Bent Rolighed

De gamle friskolelærere var gjort af et særligt stof. Artiklen handler om, hvordan den unge morsingbo, Niels Gertsen, med udgangspunkt i det dynamiske grundtvigianske center i Øster Jølby på Mors blev opfordret til at starte friskole i Klim. Det blev begyndelsen til en omfattende folkelig virksomhed.

Da thyboen Christen Kold åbnede sin friskole på Fyn i 1852, skabte det liv og røre inden for skoleverdenen. Det nye var, at han afskaffede udenadslæren, og i stedet fortalte han bibelhistorien for børnene, så skoletiden for dem derved blev den store gennemgribende oplevelse. Senere bredte disse gode skoletanker sig til Sjælland og Jylland, og i slutningen af 1860'erne begyndte man i Han Herred at tale om de nye idéer, så her var folk rede, da Niels Gertsen kom til egnen. Niels Gertsen, der i 1872 blev den første leder af Klim Friskole, blev født i Erslev på Mors den 9. juli 1848. Han var søn af kromand Christen Gertsen og hustru Maren Møller. Han havde flere søskende, og hos familien boede endvidere hans mormor Ane Marie Nybye. Han blev konfirmeret i Erslev 1863, og da var hans fars stilling angivet som tømrer. Det arbejde har nok tiltalt Niels Gertsen, for han blev oplært i snedkerhåndværket. Men senere fik han lyst til at blive lærer.

Niels Gertsen.

Der var sket det, at i hans ungdoms år nåede en stærk åndelig bevægelse til Mors. Små friskoler blomstrede op i nabobyerne senere også i Erslev. I 1864 åbnedes højskolen i Galtrup med Anders Poulsen Dal, den tidligere lærer hos Christen Kold, som forstander. Kort tid efter begyndte man at bygge valgmenighedskirke i Øster Jølby, og få år senere blev

endvidere bygget det store ottekantede forsamlingshus i Galtrup.

Niels Gertsen kendte de mænd, der gik foran i denne bevægelse, nogle af dem endda meget godt.

Én af dem var en seminariuddannet lærer ved navn Jens Peter Jespersen. Da krigen brød ud i 1864, blev Jespersen indkaldt til militærtjeneste, og han deltog i de hårde kampe ved Dybbøl og senere på Als, hvor han blev taget til fange.

Efter krigen slap han atter fri og kom tilbage til Mors, hvor han blev leder af friskolen i Øster Jølby. Han huskes især for sin fortælleevne, navnlig når det gjaldt bibelhistorie og gudesagn, og endvidere for, at han var en dygtig taler, der ihærdigt kæmpede for sine idealer i skole- og kirke liv. Om Niels Gertsens forhold til denne mand fortælles i K. A. Langes Den danske Friskole: *"Han kom så i forbindelse med Jens Peter Jespersen, og var hos ham en tid"*. Om han kom der som snedkersvend, som medhjælper i skolen eller noget helt andet er ikke nævnt, men fortsættelsen er: *"Han kom herfra til Gedved Seminarium"*. - Man aner, at opholdet i Øster Jølby friskole hos Niels Peter Jespersen havde haft afgørende betydning for Niels Gertsens fremtid.

Under opholdet i Gedved, en lille landsby nord for Horsens, måtte Niels Gertsen engang på grund af sygdom rejse hjem. Meningen var, at han ville fuldføre sine studier, når han blev rask, men så skete noget helt andet.

I Vust boede dengang en gårdejer Niels Thorhauge. Han havde en stor børneflokk, og det var kommet til at ligge ham stærkt på sinde at give dem en god undervisning og opdragelse, kort sagt, sådan som det skete efter Kolds anvisning. For at få råd og vejledning opsøgte han forstanderen på Galtrup Højskole, Poulsen Dal. Han kunne ikke alene give praktiske råd, men også henvise til den rette lærer. Det var Niels Gertsen, og han sagde ja til opfordringen.

Den 25. januar 1869 begyndte han undervisningen i Vust. Den første dag var der foruden Niels Thorhagues børn en dreng og en pige fra nabolaget, og siden voksede elevtallet.

Niels Gertsen var i Vust et par år, og i den periode deltog han i et høstmøde hos Kold i Dalum. Det må have været høsten 1869, for Christen Kold døde 6. april 1870. Således nåede Niels Gertsen da at mødes med og blive inspireret af den mand, der havde sat sig det mål at videregive til børn og unge, hvad han selv havde følt og omtalte som "Guds kærlighed og Danmarks lykke".

Niels Gertsen blev nu indkaldt til militærtjeneste, og i den tid voksede ønsket om at oprette en friskole i Klim.

I den nordlige del af byen, lidt syd for det sted, hvor Stubmøllevej mødes med Sandvejen, boede en mand, hos hvem der blev lejet to stuer, den ene til skolestue og den anden til læreren. Og læreren var Niels Gertsen, som efter militærtjenesten nu var ledig, da man under hans fravær havde ansat en anden lærer i Vust.

Den første skoledag i Klim Friskole var mandag den 11. november 1872. Mange forældre og børn var mødt, endog fra Vust var der deltagere. Der blev talt af Niels Gertsen og af pastor Rønne, og til sidst var der en overraskelse. En af skolepigerne, Trine Gårdal, havde fødselsdag, og hendes far havde i den anledning medbragt 2 pottes mjød, så alle kunne smage den herlige drik. Det må have været festligt!

Dog forløb dagen ikke helt uden mis lyd. Sagen var, at ved huset var der hejset et flag, og det var ret usædvanligt, da man i almindelighed ikke plejede at se flag andre steder end hos toldkontrolløren ved stranden. Nu gav det anledning til, at en ældre kvinde til nogle børn og forældre hånende udbrød: "Vil I se det røde helvede!" Nogen blev herved mindet om, at det kostede at bryde med gamle vaner, at indtage en ny holdning og træde frem med nye ideer.

Klim Friskole 1872-1902. Ane Marie og Niels Gertsen står foran skolen.

Men for skolearbejdet var der nu et godt grundlag for trivsel på længere sigt med 12 familier og 20 undervisningspligtige børn. Niels Gertsen tog sig af alle praktiske gøremål, han ledede undervisningen, og til tider kom pastor Rønne i skolen og fortalte bibelhistorie. I middagspausen spiste Niels Gertsen som regel hos gårdejer Kr. Myrup, og mad til de øvrige måltider blev i rigeligt mål sendt fra skolekredsens medlemmer.

Sådan gik den første vinter, men ved forårstide var der brug for nye planer. Niels Gertsen var nemlig blevet forlovet med Ane Marie, gårdejer Niels Jakobsens datter fra Vust Holme. Måske havde de allerede truffet hinanden, da hun var elev på Galtrup Højskole i 1866, og nu havde bekendtskabet udviklet sig. Snart var der tale om bryllup, og herunder har Ane Marie måske hvisket sin forlovede i øret, at det ville være skønt med lidt mere plads end det ene værelse, når de nu skulle til at stifte familie.

Den forbindelse var nok ikke helt efter forældrenes ønske, idet en friskolelærerkones kår ikke var så gode og sikre som f.eks. en gårdejerkones, men da hun holdt fast på sit, ville forældrene også støtte hende på bedste måde. Niels Jakobsen hjalp derfor Niels Gertsen med en sum penge, så han i den sydlige del af byen - nuværende Oddevej nr. 62 - kunne købe en lille ejendom på 6 tdr. land, og på den plads lod Niels Gertsen opføre en ny og efter tidens forhold anseelig bygning, hvor der i vestenden

var skolestue, i midten beboelse og i resten lade og stald med plads til et par køer, en hest, grise og høns.

Brylluppet blev fejret den 25. juli 1873. Niels Gertsen var da 25 år og Ane Marie et år yngre.

Pastor Rønne, der nogle måneder forinden var flyttet tilbage til sin fødeø Sjælland, kom og viede dem, og han var også med og holdt tale, da man dagen efter på festlig vis indviede den nye skolebygning.

Den gamle bygning står der endnu. Den er blevet en smule afkortet for at give bedre plads til trafikken på Oddevej, men skolestuen med vinduer mod syd og vest er stadig intakt.

Det var her Niels Gertsen holdt friskole.

Hvem var mon forældrene og de 20 børn, der var med fra starten? Herom har Niels Gertsen givet besked i en gammel vaccinationsprotokol, der rækker tilbage til 1874. På en ubrugt side forrest i bogen har han skrevet:

Fortegnelse over medlemmer af Klim Friskole begyndt 11. november 1872 med Niels Gertsen som lærer:

Gmd. Kristian Mvrup:

3 børn, Maren, Niels, Rasmus.

Hmd. Kristen Madsen:

2 børn, Kristian og Andrea.

Hmd. Niels Andersen:

1 barn, Maren Katrine.

Inds. Niels Mikkelsen:

2 børn, Marie og Jens Mikael.

Hmd. Hans Bærnt Jensen:

1 barn, (Plejesøn) Otto Jensen.

Hmd. Morten Kristensen (Vibe):

1 barn, Karl.

Hmd. Kristen Imer:

1 barn, Karl.

Gmd. Peder Gårdal:

1 barn, Ane Katrine.

Hmd. Peder Lambertsens enke:

1 barn, Ane Margrete.

Hmd. Andreas Hjortdal:

2 børn, Jens Peter og Kristian.

Inds. J. Peter Poulsens enke:

2 børn, Karl og Kristine.

Gmd. Kristen Nielsen, Odde:

3 børn, Niels Madsen, Inger Marie og Kristine.

Niels Gertsen skriver videre: "Desuden var der lovet støtte til skolen af Mogens Vestergård i Ullerup og fra Vestergård i Klim". De nævnte havde senere deres børn i friskolen.

Niels Gertsen og hans hest.

Det, der af andre fortælles om Ane Marie og Niels Gertsen, giver det indtryk, at de havde lykke til at skabe et godt skolehjem for de mange elever, som gennem årene var under deres påvirkning.

I Historisk Atlas Danmark ses Margaretha Balle-Petersens kort over forsamlingshuse på landet opført 1871-1889. Heraf en kopi, hvor de indtegnede pile viser de 5 første forsamlingshuse i det nordjyske område. B'et til højre viser Klim forsamlingshus bygget 1877.

En tidligere elev har meddelt, at Niels Gertsen fortalte så levende om alt i Danmarks historie, at man fik det indtryk, at han havde kendt alle de personer, han fortalte om, så det er klart, at han med sin sang og sin fortælling havde noget ganske særligt at give.

Han havde også en god evne til at lægge mærke til de forskellige elevers udvikling og afpasse deres opgaver derefter. F.eks. opdagede han, at en tungnem dreng lettere kunne lære sin tabel efter en melodi, og så sang han tabellen for drengen.

En gang havde en pige fået en plet på sin kjole. Niels Gertsen trøstede hende med, at pletten kunne vaskes af. ”Men”. sagde han, ”det er værre med ham, der har sat pletten på dit tøj, for derved er der kommet en plet på ham, og den er ikke så let at vaske af”.

At Niels Gertsen havde landbrug med planteavl og dyr, som de fleste børn var kendt med fra deres eget hjem, var også medvirkende til, at de hurtigt blev fortrolige med skolen og dens omgivelser. I frikvarteret kunne det let ske, at læreren skulle have hesten spændt for vognen, eller han gik over legepladsen for at flytte køerne, og han kom derved på en naturlig måde til at færdes mellem børnene også i fritiden. Sådanne kendte forhold kunne være med til at skabe tillid og fællesskab mellem hjem og skole og dermed samtidig et tillidsforhold mellem barn og lærer. Hvad det betyder i en fortællingstid eller en undervisningssituation, ved enhver lærer.

Elevtallet voksede da også med tiden, så der snart var over 30 børn i skolen. I slutningen af 1890'erne var der omkring 50, et enkelt år - 1898 - var der 57, hvorefter tallet daledede en smule.

Tre betydelige bygninger indenfor 10 år

I børneskolen og i aftenskolen var Niels Gertsen den gode vejleder, og han indbød også i vinterhalvåret forældre og andre interesserede til møder i friskolen, ligesom det også er kendt, at han arrangerede julefest for de fattige. Dertil kom, at han passede sit landbrug og en stor nyanlagt have med blomster, køkkenurter og frugttræer, så man synes, at han dermed havde nok at tage vare på.

Alligevel var han dertil også af stor betydning i det folkelige og kirkelige arbejde, som efter friskolens bygning i 1873 kom til at præge egnen, og som i løbet af den næste halve snes år blev til nye skud på stammen i

form af forsamlingshus i 1877 og frimenighedskirke i 1883.

Højskolebladet bragte i 1876 den notits, at man ville opføre et forsamlingshus i Klim. Samme år opførtes i Galtrup på Mors det store ottekantede forsamlingshus efter tegning af thyboen Niels Poulsen Nørbjerg. Det har Niels Gertsen naturligvis set, når han besøgte familie og venner på egnen, og der var da også tale om en lignende bygning i Klim.

Bygmester N. Poulsen Nørbjerg, der i øvrigt i disse år gennemgik vinterkurser på Teknisk Skole i København, var sommeren 1877 i Klim og ledede arbejdet med opførelse af forsamlingshuset, dog her efter en mere traditionel tegning.

Huset blev opført parallelt med friskolen, men få meter længere mod syd og på den modsatte side af vejen.

Under bygningen var der hestestald, for det må jo erindres, at på den tid færdedes man til fods eller med hestekøretøj, hvis det var over længere strækninger.

Salen, som man kaldte det største rum, havde et gulvareal på godt og vel 10 x 8 m, og tagkonstruktionen var dannet således, at loftet var buet. Foldedøre gav mulighed for ydermere 30 m, og dertil kom loftsrummet med balkon.

Langs ydervæggene i vinduessiderne var der faste bænke, og der var desuden løse bænke og borde, som blev brugt ved møder og fester. Af inventaret må nævnes endnu to elementer, nemlig ribbevæggen langs gavlen og talerstolen, hver for sig symboler på husets vigtigste funktioner.

Huset kom i de følgende 90 år - indtil 1965 - til at danne ramme om mange gode aktiviteter for børn og forældre, for skytteforeningens medlemmer, gymnaster, folkelige møder, og her tænkes især på de såkaldte efterårsmøder, der samlede mange deltagere fra både nær og fjern.

Klim Søndre Forsamlingshus. Rejst 1877, nedbrudt 1965. I stedet blev opført gymnastik- og mødesal ved Klim friskole 1965. I baggrunden tårn og spir på frimenighedskirken.

Forsamlingshuse var noget nyt i tiden. At holde folkelige møder, som huset var bestemt til, var en forståelse af, at livet er mere end slid og slæb, og at mennesket er skabt til højere mål. Det ønskede man at bekræftes i ved møder og fester, og derfor byggede man huset og viste derved det etablerede samfund, at menigmand havde mod,

kræfter og frihed til at gå nye veje. - Det var ikke noget enestående. Det var et led i en kæde, der senere skulle styrke det hele land, men bemærkelsesværdigt tidligt var tanken fremme i Klim.

Her følger uddrag af forsamlingshusets protokol, der viser interessante glimt af livet i 1880'erne:

1884: ”7. febr. afholdtes Aarsmøde i Aktieselskabet.

Formanden får Udvalget, N. Gertsen, fremlagde Regnskabet, som godkendtes. Følgende Udkast til Vedtægter for Selskabet fremlagdes og vedtoges uden forandring:

1) Selskabet kalder sig Klim Samlingshus.

- 2) Det har dannet sig for at opføre Samlingshuset i Klim, bestemt til deri at holde folkelige møder og fester.
- 3) Medlem af Selskabet er enhver der har indbetalt en Aktie eller ydet en gave paa mindst 10 Kr.

1885: "... man sluttede Overenskomst med Niels Gertsen vedr. Rengøring af Salen samt pasning af Lamperne for 10 Kr. "

1886: "... det vedtoges enstemmig, at når Skytteforeningens Medlemmer holder festlig Sammenkomst med Dans i Huset, skal Adgangen betales med 10 Øre for hver Person baade mandlig og kvindelig."

"... i Stedet for fratraadte (Brahm) valgtes Jens Simonsen Vestergaard. Styrelsen valgte til formand Niels Gertsen. Der forelaa Forslag fra Niels Gertsen angaaende Opstilling af en Del Øvelsesredskaber til Brug ved Øvelser i svensk Gymnastik. Forslaget vedtoges."

Det var denne type, der i den første tid blev brugt i Klim Skytteforening.

I forbindelse med forslaget, der vedtoges, kan det nævnes, at det var højskolerne, der indførte Lings svenske gymnastik, og det skete, da Vallekilde Højskole ved Kalundborg 25/2 1884 indviede sin nye gymnastiksal. Og det er

bemærkelsesværdigt, at denne gymnastik så tidligt som i 1886 blev kendt i Klim. Skytter og gymnaster gjorde straks fra starten brug af forsamlingshuset i Klim, og her som mange andre steder i landet var skytteforeningerne nært knyttet til friskolebevægelsen. Sådanne steder var der dannet foreninger med ungdommens frivillige opøvelse i våbenbrug for øje, og den første amtsskytteforening blev oprettet i Svendborg amt. Tanken var, at der kunne komme den dag, da Sønderjyllands tilknytning til Danmark igen kom på tale, og så tænkte man, at det kunne være af betydning, om Danmark også kunne præstere våbenmagt. Derom handlede også mange af de sange, der blev skrevet i tilknytning til bevægelsen, f.eks. Mads Hansens: *Til Vaaben, brødre! Tag Bøssen fat' Vor bane ved vi, vort Maal er sat, og Maalet er Danmarks Frelse!*

Thisted Amts Skytteforening blev dannet i 1868. Niels Kjær fra Lild sogn fortæller, at da han som 20-årig kom til Klim, meldte han sig straks ind i skytteforeningen, og han beretter videre: "For ret at forstå den alvor og begejstring, hvormed vi unge tog sagen i de dage, må man huske, at vi deltagere som børn havde oplevet tabet af Sønderjylland ... Det var en herlig tid for os unge, som folkedes under skytteforeningernes faner, fordi vi følte os forenede i det store mål: Danmarks frelse."

Skytteforeningens våben i form af geværer, sabler og skjolde m.m. blev opbevaret i forsamlingshuset, da det blev bygget. Skydebanen var ved nordsiden af Klim Bjerg, og her holdt man konkurrencer med deltagere på op til en halv snes skytteforeninger. Så marcherede man med faner og musik i spidsen hen, hvor skydeprogrammet blev afviklet, og siden samlede man til præmieuddeling og dans i forsamlingshuset.

Niels Gertsen, der som ung var præget af en af de gamle veteraner fra 1864, var ivrig deltager i bevægelsen.

Han nævnes adskillige gange i et skrift, der har titlen *"Thisted Amts Skytteforening 1868-1968"*. Man kan her læse: *"I 1872 kom morsingen N. Gertsen til Klim, hvor der nu kom fart i arbejdet"*.

Det har dog åbenbart været svært at holde sammen på amtsorganisationen, for i 1878 blev der stiftet en ny Thy og Vester Han Herred Skytteforening, og her blev Niels Gertsen i 1884 formand. Flere kredse tilmeldte sig dog igen senere, så den såkaldte overbestyrelse foreslog, at man atter brugte navnet Thisted Amts Skytteforening, hvilket skete.

Væksten stod i forbindelse med, at den militærprægede gymnastik, som man fra begyndelsen havde brugt, skiftende med skydeøvelser og eksercits, efterhånden alle steder blev afløst af den svenske gymnastik, som Niels Gertsen fik indført i Klim på et ganske tidligt tidspunkt. I 1903 kunne Niels Gertsen som formand aflevere en stor og velorganiseret amtsforening til sin eftermand lærer J. R. Møller i Østerild, og ved den lejlighed blev han som den første i foreningen udnævnt til æresmedlem.

Grundtvigs myndige tale om "frihed for alt, hvad der stammer fra ånd" kom efterhånden til stærkt at præge de kirkelige forhold i Danmark. 1868 kom valgmenighedsloven, der bestemte at 20 familier inden for folkekirken, der selv sørgede for de nødvendige bygninger og deres udstyr og selv lønnede deres præst, havde lov at danne en fri menighed.

I Klim havde man nu friskole og forsamlingshus, og man havde mod på mere, der kunne give frie forhold. Ligesindede var der især i Vust, Gøttrup, Kettrup, Torslev og Ø. Svendstrup, og man begyndte at lægge planer for et samarbejde.

Miniriffel en fransk model 1822 transformée

På den tid var der hos præsten i Øsløs en kapellan ved navn Søren Anker-Møller. Han var grundtvigianer, og han havde i ord og handling gjort sig bemærket af folk i Han Herred. Det blev da til, at et lille udvalg fra Klim og Vust med Niels Gertsen som ordfører rejste til Øsløs og spurgte ham, om han ville være kredsens præst, og den 33-årige Søren Anker-Møller sagde ja til opfordringen.

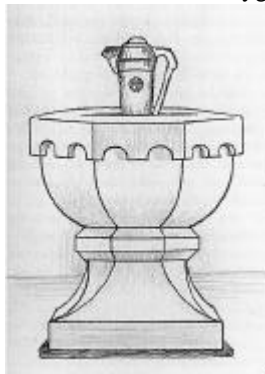
Der var ganske vist endnu ingen kirke og heller ingen præstegård, men der var folk med initiativ og tro på sagen, og det var af større betydning for Søren Anker-Møller.

Niels Gertsen, ved vi, abonnerede på Højskolebladet, og i nr. 14, årgang 1880 ses en interessant illustration, et træsnit, der til forveksling ligner den nuværende Klim Valgmenighedskirke, men som i virkeligheden forestiller en bygning på Sjælland, Høve Valgmenighedskirke, der dengang lige var blevet opført. En tilhørende tekst oplyste: *"Tegningen til Kirken er leveret af Højskolelærer Andreas Bentsen i Vallekilde, der ogsaa har forestaaet Arbejdets Udførelse"*.

Dette træsnit har Niels Gertsen set på et tidspunkt, da han og hans venner arbejdede på at danne frimenighed. Tilmed var billedet tilføjet bygmesterens navn og adresse, så her var som et fingerpeg, der kunne vise vej til næste trin. Og her siger overleveringen, at Niels Gertsen af sin

egen jord gav byggegrund til kirken, og 20 mænd gik sammen om at betale de øvrige udgifter, som var ca. 8000 kr. Da kirken - i første omgang uden tårn - var bygget, var således alle udgifter betalt.

Ved byggeriets udførelse under Andreas Bentsens ledelse havde også Niels Gertsen vigtige opgaver. Hos ham lå tegning og overslag til eftersyn, og skriftligt tilbud om arbejde skulle indgives til ham. Det skal også nævnes, at foruden håndværkerne, var der mange, der deltog ved kørsel af materialer til byggepladsen.

Døbefonten, der blev hugget af en limstensblok.

Til brug i kirken blev der på samme tid tildannet en døbefont af limsten fra Klim Bjerg. Limstensblokken var af Mogens Imer på Imergård leveret i Niels Gertsens lo, og her gik to mænd i lag med at udhugge den ottekantede døbefont med den smukke romanske bort. Kunstnerens navn er glemt, men hans medhjælper var Niels Gertsen, ifølge et notat efterladt i min fars skrivebordsskuffe.

Byggeriet var tilendebragt i efteråret 1883, og på åbningsdagen den 10. november var der fra nær og fjern samlet omkring 500 mennesker, så det har nok været svært at finde siddeplads til alle. Indledningssalmen var "Hyggelig, rolig, Gud! er din bolig", Davids gamle salme oversat af Grundtvig. Der var endnu ikke noget orgel, men Niels Gertsen sang for. Sognepræsten pastor Brahm holdt indvielsestalen, og derefter prædikede Søren Anker-Møller.

Noget af det mest betagende i menighedens historie er det, at en flok mennesker satte sig det mål, at de ville bygge en kirke. På denne festdag var målet nået.

Ikke et mål, der betød afslutning, men et mål, der var indgang til en ny tid, præget af frihed og selvstændighed på det kirkelige område.

Det betød også øget ansvar, og her fik Niels Gertsen meget at tage vare på. Han blev formand for det nyvalgte menighedsråd. Ved gudstjeneste var det ham, der ringede med kirkeklokken, som var ophængt i en klokkestabel nær kirkedøren. Det var også ham, der bad indgangsbønnen og ledede salmesangen, lige som det var ham og hans kone Ane Marie, der forestod rengøring af kirken og sørgede for at fyre i de to kakkelovne, når det var nødvendigt.

Dertil kom endnu en opgave, som Ane Marie og Niels Gertsen tog sig på. Sagen var, at der jo ikke var nogen præstebolig, da Søren Anker-Møller flyttede til Klim, og det blev da ordnet sådan, at han kunne bo i friskolen. Han fik sin egen stue og ved måltiderne spiste han sammen med familien, hvor der på den tid var 5-6 børn. "Det var ingen sag at have Møller", sagde Niels Gertsen, "for han stillede ingen fordringer".

Tre år senere blev Søren Anker Møller gift, og parret flyttede ind i en nyopført præstebolig.

Efter 30 års virksomhed trak Niels Gertsen sig i 1902 tilbage fra skolearbejdet, men han vedblev at passe sin tjeneste som kirkesanger og ringer ved frimenigheden, omtrent til sin død i 1926. Ligeså fortsatte han med at lede de 2-dages efterårs møder, der hvert år holdtes i forsamlingshuset, og som han i sin tid selv havde startet. De lokale skytter havde han også fortsat kontakt med, hvilket fremgår af et avis referat af foreningens 50-års jubilæumsfest i 1921, hvor forskellige skydeprogrammer blev afviklet herunder en jubilæumsskydning, hvor følgende fik medaljer: Niels Lassen Nielsen, Klim, Niels Gertsen, Klim og J. P. Nørhave, Vust.

Niels Gertsen var den første friskolelærer i Han Herred, og han fik stor betydning for det folkelige arbejde. Uvilkårligt tænker man på ham, når man læser, hvad daværende redaktør af Morsø Folkeblad 1910 skrev om "De gamle friskolelærere":

"Det var en ejendommelig race, disse gamle friskolelærere. De spurgte ikke efter løn, men kun efter en lejlighed til at bringe den livsoplysning, der havde gjort dem selv så rige og lykkelige, videre.

De var skolens apostle, der gik uden sølv eller guld i deres bælte. Og mens de lærte børnene at elske Vorherre og Bibelens og fædrelandets store skikkelser lærte de mangen gang forældrene, hvorledes de bedst skulle dyrke deres jord og røgte deres kvæg.

Deres løn som lærere var ofte mindre end sulteløn. Men deres ærgerrighed var ikke at blive velhavere, men at blive tjenere for den befolkning, de levede iblandt.

Når de gamle friskolelærere er gået over i historien, vil de stå der som lysende skikkelser, og glansen om dem vil tiltage i styrke, jo længere man kommer dem på afstand. Og når eftertiden engang skal drøfte det spørgsmål, hvem der reddede Danmark, da undergangen truede det, da vil den nævne de gamle friskolelærere blandt dem, som afværgede ulykken".

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1996, side 94-104).